

Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

"Ramp of redding?" Een symposium

Roelevink, J.; van Lieburg, Fred A.

published in

Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis
2015

document version

specify

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Roelevink, J., & van Lieburg, F. A. (2015). "Ramp of redding?" Een symposium. *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 18 (2015).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

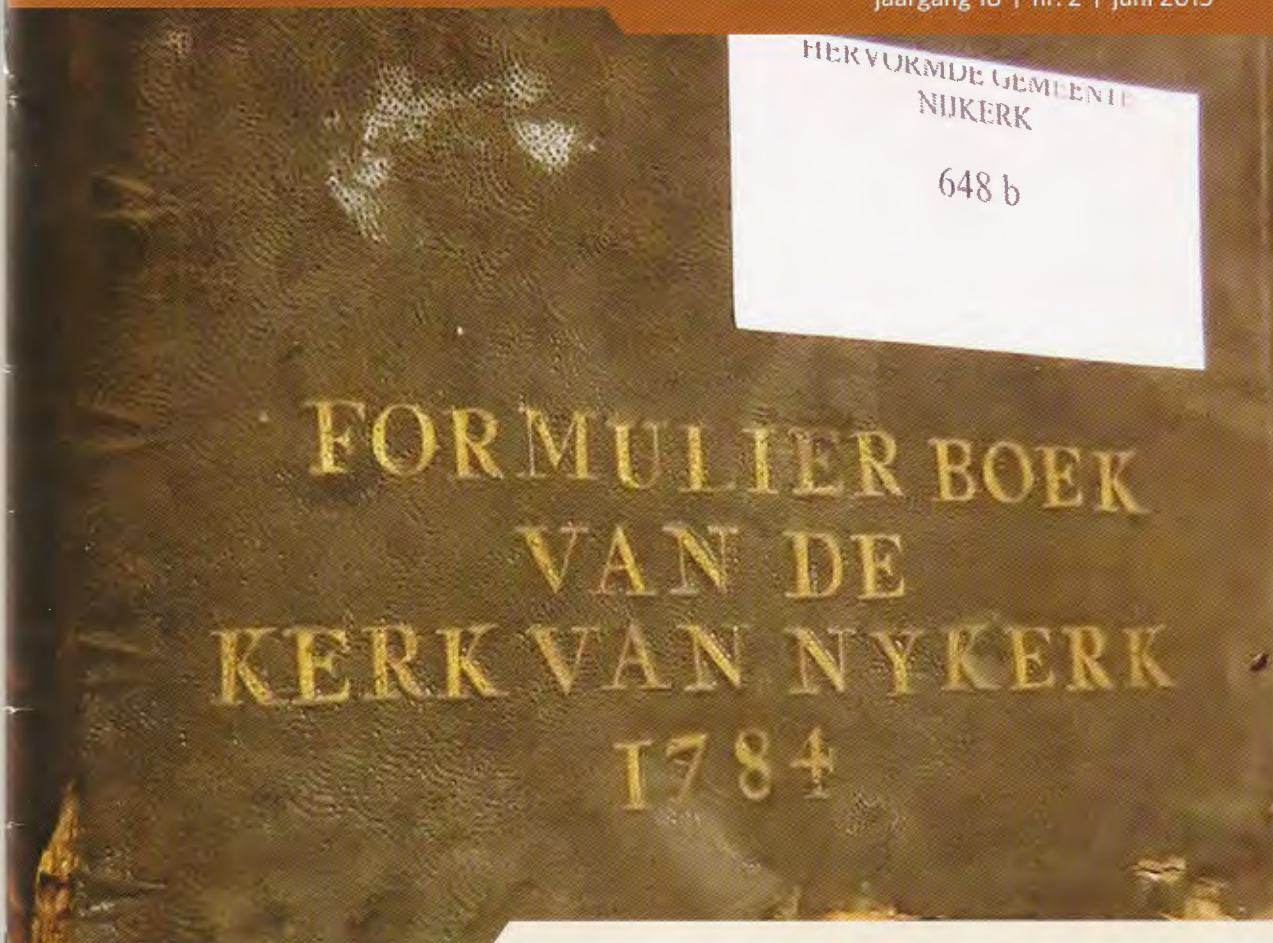
E-mail address:

pure@knaw.nl

Tijdschrift voor Nederlandse
Kerkgeschiedenis

jaargang 18 | nr. 2 | juni 2015

Jan Dirk Snel | **Over mensen en godgeleerden**

Thema: Protestantse archieven

Fred van Lieburg | **Visioen, kerk en geheugen**

Herman Noordegraaf | **Uwe vaderlijke en trouwe zorg**

Gert van Klinken | **Onderzoek naar Kerk en Israël**

Maike Derksen | **jezuïetenmissionarissen op Java, 1859-1900**

'Ramp of redding?' Een symposium

Op vele manieren wordt in deze jaren het tweehonderdjarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden gevierd. De rol van geloof en kerk speelt in de activiteiten geen opvallende rol, misschien wel doordat de herdenking zich beperkt tot de jaren 1813-1815. Juist daarna werd, in directe samenhang met de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, een belangrijke reorganisatie in het nationale religieuze bestel doorgevoerd.

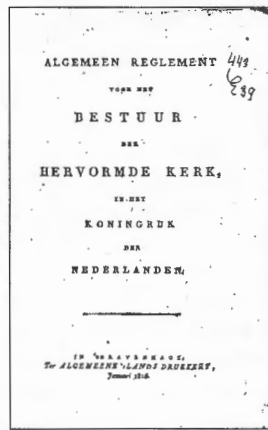
Op 7 januari 1816 voerde koning Willem I een algemeen reglement in voor de Nederlandse Hervormde Kerk. Al vanaf 1795 werd steeds breder erkend dat de Gereformeerde Kerk verbetering van het interne functioneren behoeft. Ook moest zij financieel en organisatorisch worden aangepast aan de groei van de eenheidsstaat. Dit ging met horten en stoten, waarbij de overheid het voortouw nam in samenspel met een verbrokkelde en weinig initiatiefrijke kerk. Het resultaat was een reglement waarbij de staat in de geest van de Verlichting greep hield op de uiterlijke organisatie van de kerk, maar de inhoud van de leer niet wilde bepalen. Niettemin kreeg de kerk wel een plaats in de natievorming op basis van christelijke waarden en in de verheffing van het volk.

Het reglement van 1816 heeft enkele decennia lang tamelijk probleemloos gefunctioneerd. Maar met de Afscheiding van 1834 begon de onvrede van orthodoxe stromingen binnen de Nederlandse Hervormde Kerk toe te nemen. Uiteindelijk kreeg het daar een zeer slechte naam en werd het de kop van Jut voor alle moeilijkheden. Afscheiding en Doleantie rechtvaardigden hun vertrek uit de hervormde kerk onder andere door achter het reglement terug te keren naar de tekst van de Dordtse kerkorde uit 1619. Deze zou de rechtzinnigheid hebben gewaarborgd. In de Nederlandse Hervormde Kerk zelf ontstond een beweging tegen het modernisme, waarin orthodoxen het reglement steeds meer gingen zien als een belemmering voor volwaardig, inhoudelijk kerk zijn als een getuigende geloofsgemeenschap in de samenleving. Pas in 1951 zou een nieuwe kerkorde worden ingevoerd die meer aan deze wensen voldeed.

Sinds 2004 is de nieuwe kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland een feit. Onlangs werd ook begonnen met een bezinning over mogelijke reorganisatie van deze kerk in 2025. Onder invloed van de actualiteit heeft het denken over de verhouding tussen kerk en staat, tussen godsdienst en maatschappij, zich ook stormachtig ontwikkeld. Maar de fundamentele vragen en spanningen, die in 1816 al aan de orde waren, zijn gebleven. Kan daarbij nog iets worden geleerd van het succes en het falen van het reglement?

Symposium

Omdat naar onze mening de beeldvorming rond het Algemeen Reglement dringend aan herziening toe is, hebben wij het

initiatief genomen tot het organiseren van een herdenkingssymposium onder de titel: *Ramp of redding? Het reglement van 1816 van Willem I voor de Nederlandse Hervormde Kerk – continuïteit met verleden en heden.*

Zoals gezegd gaat bij de officiële herdenking van 200 jaar Koninkrijk de aandacht niet direct uit naar de religieuze dimensie van de nieuwe natiestaat. Dat betekent niet dat er helemaal geen belangstelling voor is. De vereniging Protestants Nederland belegde samen met Driestar Educatief in Gouda een symposium over 'Oranje en de kerk in Nederland', waar de thematiek op basis van nieuw bronnenonderzoek werd uiteengezet.¹ Sophie van Bijsterveld, momenteel hoogleraar religie, recht en samenleving aan de Radboud Universiteit Nijmegen, redigeerde met Richard van Steenvoorde een veelzijdige artikelenbundel over de gevolgen van 1813 voor de godsdienstpolitiek in Nederland, inclusief zijn koloniën.² Het Nederlands Bijbelgenootschap, dat in 1814 in het kielzog van de omwenteling en met medewerking van de politieke kopstukken werd opgericht, kreeg een wetenschappelijk gedenkboek.³ Bovendien verschenen de 'koningsbiografieën', waarbij in het bijzonder in het deel over Koning Willem I van de hand van Jeroen Koch op diens oecumenische idealen wordt ingegaan.⁴ De invoering van het reglement voor de Hervormde Kerk was ook niet de enige maatregel die op basis van de grondwet van 1815 genomen werd om de verhouding tussen de staat en de kerkgenootschappen in Nederland vorm te geven.

Dankzij de bereidwillige medewerking van drs. Willem Deetman, voorzitter van de Kloosterkerk in Den Haag, zal hier op donderdag en vrijdag 7 en 8 januari 2016 een symposium over het Algemeen Reglement van Bestuur worden gehouden. De Kloosterkerk was de plaats waar op 3 juli 1816 de eerste Algemene Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk werd geopend. Bij het symposium is ook dr. Arjan Plaisier van de Protestantse Kerk in Nederland betrokken. Diverse deskundigen, onder wie de reeds genoemde historici en opinieleiders, zullen het woord voeren. Het programma kent ook een muzikale invulling, mede gelet op de invoering van de Evangelische Gezangenbundel in 1807 en de synodale liturgische hervormingen in 1817. Kerkmusicus Arie Eikelboom heeft hiervoor zijn medewerking toegezegd.

Het symposium wordt gedragen door het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Den Haag en het ReLiC Centrum voor Nederlandse Religiegeschiedenis aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Het volledige programma verschijnt na de zomer op de websites (www.historici.nl en www.religiegeschiedenis.nl), terwijl in diverse protestantse bladen artikelen aan de (voor) geschiedenis van het Algemeen Reglement zullen worden gewijd.

Informatie: johanna.rolevink@huygens.knaw.nl en f.a.van.lieburg@vu.nl.

Noten

- ¹ Vgl. Arie de Heer, 'Historica dr. Roelevink: Herwaarder- ing Algemeen Reglement 1816 nodig', *Reformatorisch Dagblad*, 28 november 2013. Zie verder Joke Roelevink, 'Koning Willem I en de Gereformeerde Kerk na de Frans- Bataafse tijd' (1: 'Niet tot het gebied der koningen'; 2: 'Eenheid in plaats van waarheid'), *Protestants Nederland* 80 (2014) 182-184 en 216-219.
- ² Sophie van Bijsterveld en Richard Steenvoorde (red.), *200 jaar Koninkrijk : religie, staat en samenleving* (Oisterwijk : Wolf legal publishers (WLP), 2013).
- ³ Fred van Lieburg, *De wereld in: het Nederlands Bijbelge- nootschap 1814-2014* (Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker, 2014).
- ⁴ Vgl. Joke Roelevink, 'Een onaangenaam mens in 't Haagse Hout: Koning Willem I geportretteerd door Jeroen Koch', *Protestants Nederland* 80 (2014) 47-50.